

HAR KVALITETEN PÅ LÆRERE FALT OVER TID? F

JARLE MØEN er professor i bedriftsøkonomisk analyse ved Norges Handelshøyskole. Hans forskningsinteresser inkluderer kunnskapspolitikk, arbeidskraftsmobilitet, produktivitet, omstilling, bedriftsbeskatning og entreprenørskap. Møen har hatt forskningsopphold ved Harvard University og NBER. Han er medlem av hovedstyret i Norges forskningsråd.

KJELL G. SALVANES er professor i samfunnsøkonomi på Norges Handelshøyskole. Han er en internasjonalt anerkjent ekspert på arbeidsmarkedsøkonomi, familiepolitikk og utdanningspolitikk. Han er for tiden gjesteforsker ved Columbia University i New York. Salvanes er redaktør av tidsskriftet *Economic Journal* og var tidligere medredaktør i *European Economic Review*.

HELGE SANDVIG THORSEN er doktorgradsstipendiat i samfunnsøkonomi ved Norges Handelshøyskole. Han har mastergrad i økonomisk analyse fra NHH (2008) og jobber med empiriske analyser av kunnskapsinvesteringer og arbeidsmarkedet for lærere og forskere. Thorsen har tidligere vært vitenskapelig assistent ved Institutt for foretaksøkonomi på NHH og undervist ved Høgskolen Stord/Haugesund.

1. INNLEDNING

Skolen og kvaliteten i skolen er den viktigste årsaken til rikdom og velstand i et land. God kvalitet i grunnskole og videregående skole legger grunnlaget for god kvalitet i høyere utdanning og forskning. Dette legger igjen grunnlaget for innovasjon, omstilling og utvikling av en velferdsstat.

Da økonomer i USA og i Norge på femtitallet prøvde å finne ut av hva det er som gjør at noen land har økonomisk vekst, og andre ikke, så de på flere faktorer som kunne forklare dette. *Mengden* av arbeidskraft og kapitalutstyr var åpenbart viktig og forklarte noen av de observerte forskjellene mellom land. Det viste seg imidlertid at den viktigste faktoren var *kvaliteten* på arbeidskraften og kvaliteten på det kapitalutstyret arbeidskraften jobbet med. Denne innsikten har ligget til grunn for mye av utbyggingen av utdanningssystemet i Norge. Blant annet har antall år med obligatorisk skolegang økt, distriktshøyskolene er bygd ut, og Reform94 har bedret tilgjengeligheten til videregående skole.

I tillegg må det nevnes at det er mange andre fordeler ved utdanning utover den direkte økonomiske

avkastningen. Det finnes studier som viser klar sammenheng mellom utdanning og kvalitet på det sivile samfunn i form av valgdeltagelse, lavere kriminalitet, høyere livskvalitet, bedre helse, lavere dødelighet osv. (Oreoupoulos og Salvanes 2011).

Det er mye bra å si om det norske utdanningssystemet, men i de senere årene har det kommet trettetstegn som bør tas på alvor. Frafallet i videregående skole er høyt, og vi hører også om stort fravær i ungdomsskolen. Prestasjonene på internasjonale kompetansesammenlikninger som PISA-undersøkelsene er middelmådige, til tross for at vi bruker langt større ressurser per elev enn de fleste andre land. Det norske utdanningssystemet gir altså ikke alle de resultatene vi ønsker, og på flere områder har utviklingen gått i feil retning – for eksempel har frafallet økt i videregående fra begynnelsen av nittitallet. En mulig forklaring på dette kan være at kvaliteten i skolen er svekket.

Hva er det så som skaper kvalitet i skolen? Mer ressurser kan åpenbart gi bedre skole, men norsk skole er veldig ressursintensiv per elev. Mange studier, også norske, viser at mer ressurser i land med et allerede

høyt nivå på ressursbruken per elev neppe gir særlig utslag. (Se for eksempel Hanusheck og Rivkin 2006 for en oversikt, eller Salvanes mfl. 2008). Mer IKT-bruk fremheves også som et potensielt viktig virkemiddel. Det finnes imidlertid ingen seriøse studier som viser at dette vil løse kvalitetsproblemet. Det er derimot svært god dekning for å si at læreren er en helt essensiell innsatsfaktor (Hanusheck og Rivkin 2006). Derfor er det interessant å se på de lange linjene i rekrutteringen til læreryrket. Kan det ha vært en svekkelse av «kvaliteten» på lærerne i norsk skole over tid?

For å svare på dette må vi først definere hva vi mener med kvaliteten på en lærer. Hvordan kan vi måle om kvaliteten på lærere endres over tid, og hva er det i tilfelle som forårsaker forandringen? Dette er vanskelige spørsmål, og det som er gjort av forskning til nå, gir ikke noe entydig svar på hvilke målbare dimensjoner som er avgjørende. Diagnosen om kvalitativ svekkelse synes å ha stor tilslutning, men hva som er årsaken, og hva som kan bedre situasjonen, er mer uklart.

2. ET FORSØK PÅ Å AVKLARE HVA EN GOD LÆRER ER

Det er vanskelig å definere hva som er en «god» lærer, fordi en lærer både kan og bør være god langs mange dimensjoner. En lærer må ha gode kommunikasjonsferdigheter, sosiale egenskaper som tålmodighet, evne til å motivere osv. Evne til å formidle kunnskap er åpenbart også en helt sentral ferdighet. Dermed dreies oppmerksomheten mot kognitive egenskaper som evnen til å observere, fortolke og forstå. Hva vet vi så om hvordan disse kognitive egenskapene har endret seg blant lærerne i Norge over tid? Vi vet i alle fall at det gjentatte ganger har vært uttrykt offentlig bekymring over lave opptakskrav i matematikk og andre fag fra videregående skole. Det ble det gjort så tidlig som på 1980-tallet, og i løpet av de siste årene ble også opptakskravene til lærerstudiet hevet. Dette må reflektere en generell bekymring for kvaliteten på lærerne.

Vi kunne brukt endringen i opptakskravene til lærerskolene over tid som mål på hvordan seleksjonen inn i læreryrket har endret seg. Problemet er at det ikke finnes data for dette særlig langt tilbake. I denne studien tar vi i stedet utgangspunkt i de kognitive testene som hele årskull av menn gjennomfører i forbindelse med sesjonen hvert år. Vi har data for alle fødselskull født i 1950 eller senere. Vi kan med andre ord teste utvik-

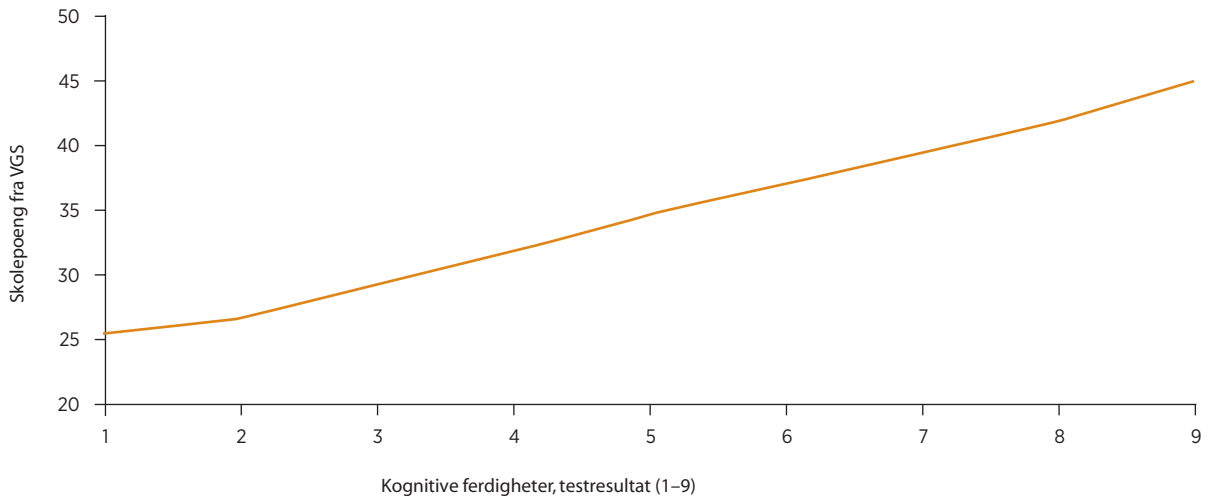
SAMMENDRAG

Bekymringer om opptakskravene til lærerstudiet er et tilbakevendende tema i offentlig debatt, og myndighetene har også forsøkt ulike tiltak for å bedre rekrutteringen. Det er derfor interessant å studere de lange linjene i rekrutteringen til læreryrket. Vi analyserer hvordan de som søker seg til læreryrket, har prestert på kognitive tester brukt ved sesjon. Vi finner at gjennomsnittlig skår for mannlige lærere har falt ti persentiler fra lærerårskullet født i 1950 til lærerårskullet født i 1980. I tillegg har andelen av undervisningspersonalet med lektorkompetanse i allmennfaglig studieretning falt dramatisk. Fallet er spesielt sterkt for realister. Vi finner videre at fallet i kognitiv skår har kommet parallelt med et fall i relative lønninger for lærere og lektorer. Vi viser dessuten at flere forlater læreryrket i gode tider, når utvalget av godt betalte jobber er større. Videre forskning må til for å avklare om fallet i kognitiv skår kan knyttes kausalt til lønnsutviklingen, og ikke minst om det målte kvalitetsfallet har hatt betydning for elevenes læring.

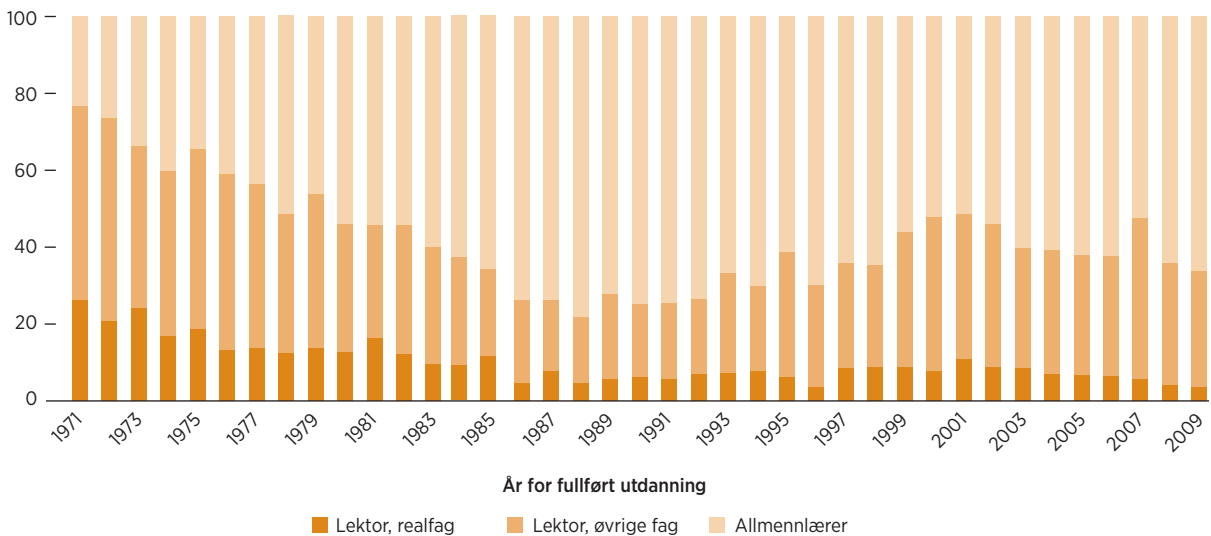
lingen over tid i kognitiv skår for menn som senere ble lærere, lektorer eller gjorde andre yrkesvalg. For kvinner bruker vi kognitiv skår for deres brødre. Det er godt dokumentert at det er en sterk sammenheng mellom skårene til søsken på slike kognitive tester. Kvinneandelen blant lærere født rundt 1950 er cirka 65 prosent. For lærere født på slutten av 1970-tallet er kvinneandelen rett i overkant av 70 prosent.

Det er ikke opplagt hvordan vi skal fortolke det hvis den kognitive skåren i gjennomsnitt faller over tid. Går den ned for alle i høyere utdanning fordi flere og flere tar høyere utdanning? Går den ned for alle i befolkningen over tid, eller er det forskjeller i testopplegget over tid? Vår måte å håndtere disse utfordringene på er at vi ikke bruker resultatet av de kognitive testene direkte, men betrakter de kommende lærerne relativt til alle andre fra samme fødselsår. Vi skal også sammenlikne lærerne med to spesifikke yrkesgrupper, jurister og leger. Da får vi både et mål på hvordan de blivende lærerne plasserer seg i forhold til resten av sitt årskull,

FIGUR 1 Sammenhengen mellom gjennomsnittskarakterer fra allmennfaglig studieretning i videregående skole for gutter og vårt mål for kognitive ferdigheter.

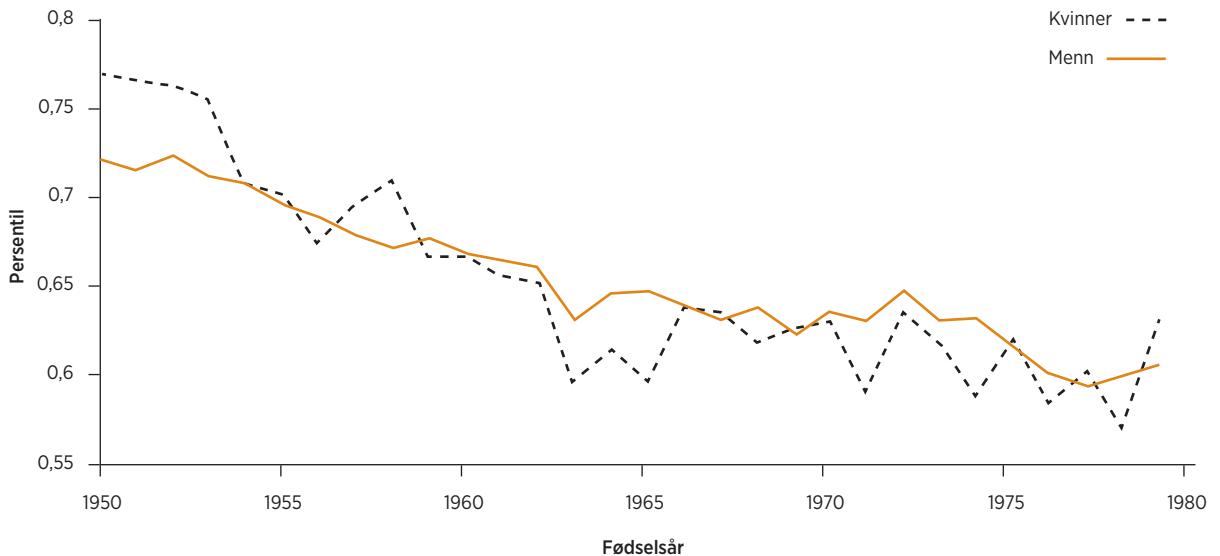
FIGUR 2 Sammensetningen av lærere i videregående skole, allmennfaglig studieretning, etter utdanning for det året de fullførte sin utdanning, 1971–2009.

og hvordan de plasserer seg i forhold til to alternative, stabilt definerte profesjoner. Samtidig nøytraliserer vi mulige endringer i testene over tid.

I tillegg til sesjonsdataene bruker vi data for utdanningsnivå, hvilken bransje folk jobber i, og lønn. Alle disse kildene er dokumentert i Møen, Salvanes og Thorsen

(2012). Når det gjelder testen for kognitive ferdigheter, kan det naturligvis diskuteres i hvilken grad denne er egnet til å måle det vi ønsker å måle. Det er likevel grunn til å tro at vi fanger opp en essensiell faktor som andre – og særlig skolemiljøet selv – har vært opptatt av. Figur 1 viser sammenhengen mellom vårt mål for kog-

FIGUR 3 Mannlige og kvinnelige allmennlæreres plassering i fordelingen over tid etter deres fødselsår 1950–1980.

nitiv kompetanse og skolepoeng fra videregående for de årgangene av menn hvor vi observerer begge utfall. Den kognitive skåren går fra 1 til 9 langs den horisontale aksene, med 9 som høyeste skår.

Vi ser at det er en klar sammenheng mellom vårt mål for kognitive evner og poengsum fra videregående skole. Siden karakterer fra videregående også ligger til grunn for opptak til høyere utdanning, herunder lærerhøyskolene, er vi trygge på at vi fanger opp en viktig side ved begrepet lærerkvalitet. Både fra skolehold og politisk hold har det vært påpekt at disse opptakskravene har vært for lave. Det er for øvrig godt dokumentert at kognitive ferdigheter av denne typen er positivt korrelert med suksess i en rekke sammenhenger.

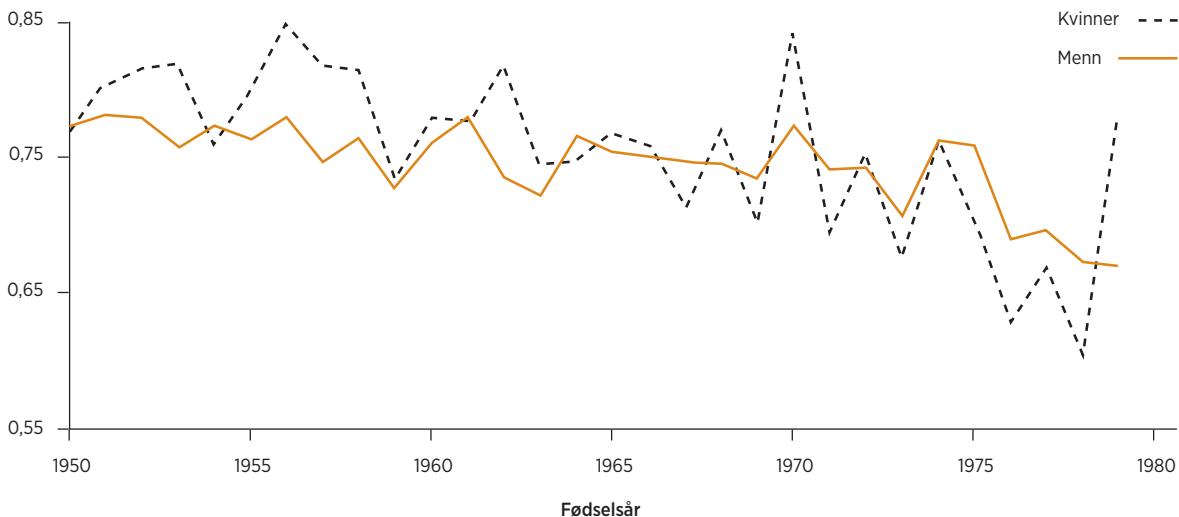
3. KOGNITIV SKÅR FOR LÆRERE OG LEKTORER OVER TID

Før vi går inn på hvordan den kognitive skåren for dem som rekrutteres til læreryrket, har endret seg over tid, ser vi på hvordan sammensetningen av lærere i den allmennfaglige delen av videregående skole har utviklet seg. Vi ser på tre kategorier lærere: Lærere med lektorkompetanse innen realfag, lærere med lektorkompetanse innenfor andre fagområder, og det vi kaller allmennlærere, som vil si lærere med adjunktkompetanse og lavere. Sammensetningen vises for det året da lærerne avsluttet sin utdanning.

I figur 2 ser vi at lektorer må ha utgjort hoveddelen av lærerne i videregående i 1970-årene. Av lærerne som i 1997 jobbet i allmennfaglig studieretning med fullført utdanning i 1971, var over 70 prosent lektorer. Denne andelen har falt sterkt over tid. Av dem med fullført utdanning i siste halvdel av 1980-årene, var andelen lektorer under 30 prosent. Senere har denne andelen økt noe, og i de senere årene er det 35–40 prosent av dem som rekrutteres til allmennfaglig studieretning, som har lektorkompetanse. Siden 1970-tallet har imidlertid en større og større andel av hvert fødselskull tatt høyere utdanning på masternivå. Derfor kunne en vente at andelen av lektorer i videregående skole økte. Med andre ord kan ikke den videregående skolen ha fremstått som en attraktiv arbeidsplass for kandidater med hovedfag eller mastergrad.

Et annet og minst like alvorlig mønster er også tydelig i figur 2. Når vi deler lektorer inn i realfagslektorer (de med mørkest farge) og andre, ser vi at lektorer i realfag er redusert fra 25 prosent i begynnelsen av 1970-årene til noe over 5 prosent i de senere årene. Det er grunn til å tro at alternativet i arbeidsmarkedet – gjennom oppbyggingen av oljeindustrien og mer generelt gjennom en overgang til høykompetansenæringer – har blitt atskillig bedre for realfagsutdannede. Det er et paradoks at en slik bedring i alternative jobbmuligheter for realfagsutdannede, og økt behov for elever med

FIGUR 4 Mannlige lektors plassering i fordelingen over tid etter fødselsår, 1950–1980.

god realfagskompetanse, gir seg utslag i en lærerstab med svekket formell realfagskompetanse.

Hvordan har så kvalitetsutviklingen vært hvis vi bruker den kognitive skåren vi gjorde rede for i tilknytning til figur 1? Vi starter med å se på lærere som tar utdanning gjennom lærerhøgskolene. Figur 3 viser hvordan hvert lærerårskull fra 1950 plasserer seg i forhold til hele årskullet som ble testet. Merk at kullene er gruppert etter fødselsår, ikke utdanningsår. De eldste kullene begynte altså sitt virke som lærere tidlig på 1970-tallet.

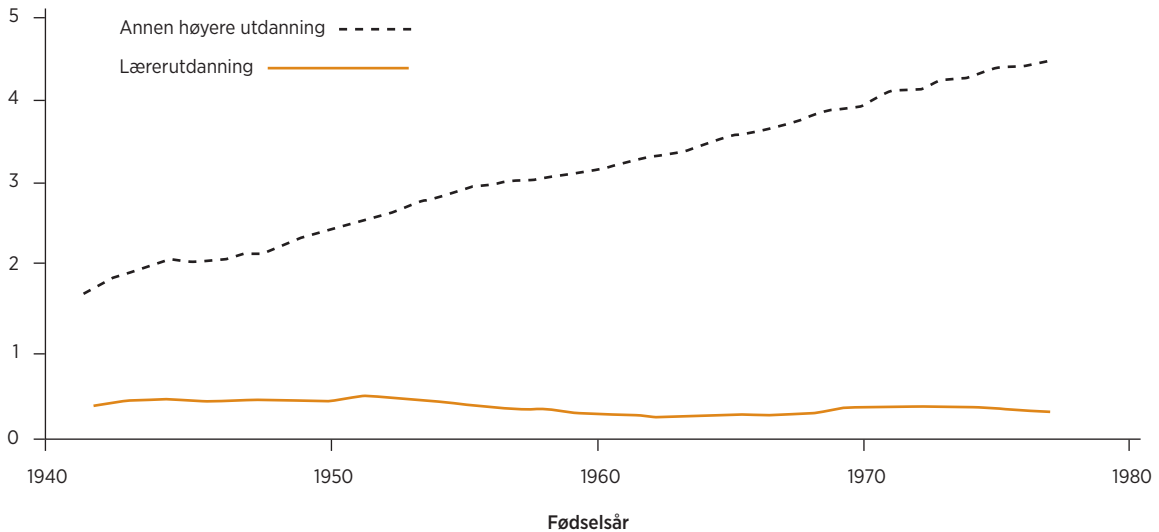
Vi ser at mannlige lærerstudenter født på begynnelsen av 1950-tallet i gjennomsnitt hadde en kognitiv skår som plasserer dem blant de øverste 30 prosent i befolkningen. Kvinner ser ut til å ha ligget enda høyere helt i starten. Det er imidlertid verdt å merke seg at det er knyttet større usikkerhet til disse. I tillegg til at skåren for kvinner er beregnet med utgangspunkt i brødrenes prestasjoner, bygger de også på en forutsetning om at kvinnelige lærere i gjennomsnitt ligger på samme nivå i forhold til sine brødre som mannlige lærere gjør i forhold til sine – altså at seleksjonen til læreryrket fra en søskenflokk er lik for kvinner og menn. Med dette forbeholdet i mente ser vi at det både for menn og kvinner er en negativ trend i hvordan de som tas opp på lærerhøgskolene, plasserer seg i fordelingen av kognitive skår. Dette er i tråd med hva en har sett i andre land som Sverige og England (Fredriksson og Öckert 2006, Nickell og Quintini

2002). For hvert tiår ser det ut til at de som blir lærere, rekrutteres fra lavere deler av fordelingen når det gjelder kognitiv kompetanse. I de siste fødselskullene har lærerne i gjennomsnitt en skår som plasserer dem blant de øverste 40 prosent i befolkningen, altså et fall på ti persentiler i løpet av en generasjon.

I figur 4 ser vi den samme utviklingen for mannlige lektorer. Ikke overraskende ser vi at de som blir lektorer, har en kognitiv skår som ligger høyere i fordelingen enn de som velger lærerskolene. Den negative trenden er likevel den samme, med et fall for gjennomsnittslektoren på rundt 10 persentiler fra 1950- til 1980-kullet. Faktisk er det slik at de som blir lektorer i 1980-kullet, har omtrent samme kognitive skår som de som valgte lærerskole i 1950-kullet. Siden antall lektorer er lavere enn antall allmennlærere, er det noe større usikkerhet rundt tallene for lektorer. Grafen viser derfor større variasjon fra år til år, særlig mot slutten av perioden, hvor antall lektorer er spesielt lavt.

4. LÆRERES KOGNITIVE SKÅR I FORHOLD TIL JURISTER OG LEGER

Etter krigen, og særlig fra slutten av 1960-årene, har det vært en dramatisk økning i utdanningsnivået i befolkningen, og særlig en økning i andelen av hver kohort som har tatt høyere utdanning. Når større og større andeler av hver kohort tar høyere utdanning, vil vi vente

FIGUR 5 Andelen av årskullene som tar lærerutdanning og annen høyere utdanning, 1941–1977.

at den marginale universitets- eller høyskolestudenten skårer lavere når vi måler kognitive evner. Det vil også kunne gjelde rekruttering til læreryrket. Det tar vi hensyn til ved å sammenlikne den kognitive skåren for dem som rekrutteres til læreryrket, med dem som rekrutteres til to andre veldefinerte yrker, jurister og leger.

Før vi gjør det, er det grunn til å påpeke at andelen av kohortene som blir lærere, er stabil. Figur 5 viser at andelen som tar høyere utdanning, øker år for år for hvert årskull, men at det ikke gjelder for rekruttering til læreryrket. Med andre ord synes det ikke å være noen kvantitetseffekt som direkte skulle påvirke kvaliteten på lærere. Det gjør det ekstra interessant å studere hvordan lærernes kognitive skår utvikler seg i forhold til andre yrkesgrupper.

Figurene 6 og 7 viser at den kognitive skåren for menn som rekrutteres til læreryrket, faller sammenliknet med den kognitive skåren for andre menn i samme årskull som velger å utdanne seg til jurister og leger. Tar vi utgangspunkt i figur 6, er tolkningen at gjennomsnittsskåren for dem som ble lærere i fødselskullene tidlig på 1950-tallet, utgjorde mellom 90 og 95 prosent av skåren til dem som ble jurister. I fødselskullene på slutten av 1970-tallet utgjorde gjennomsnittsskåren for dem som ble lærere, mellom 80 og 85 prosent av gjennomsnittsskåren for dem som ble jurister. Det relative fallet sammenliknet med legene er i samme størrelsesorden.

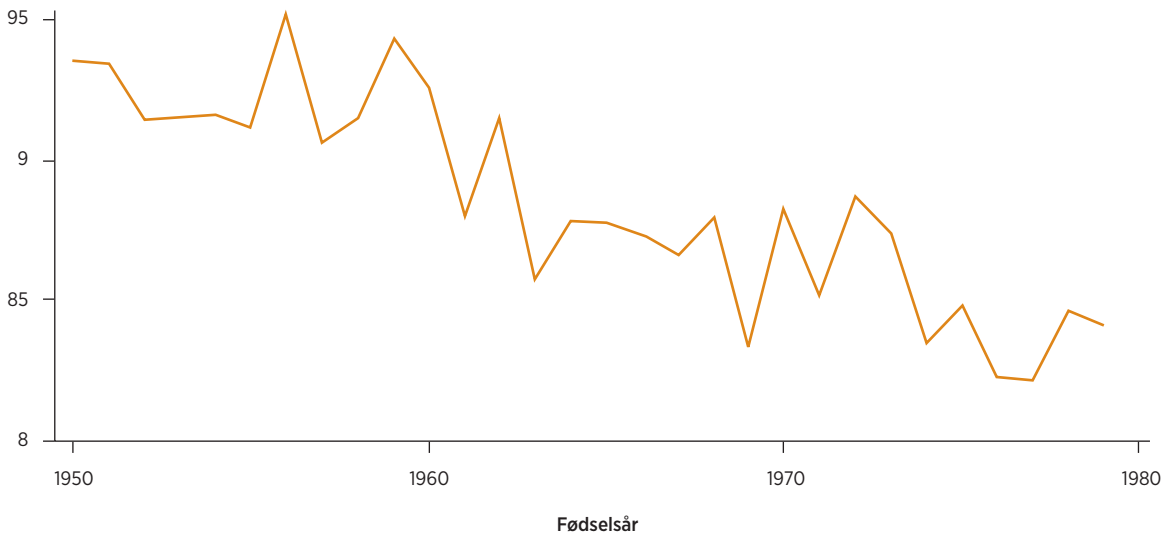
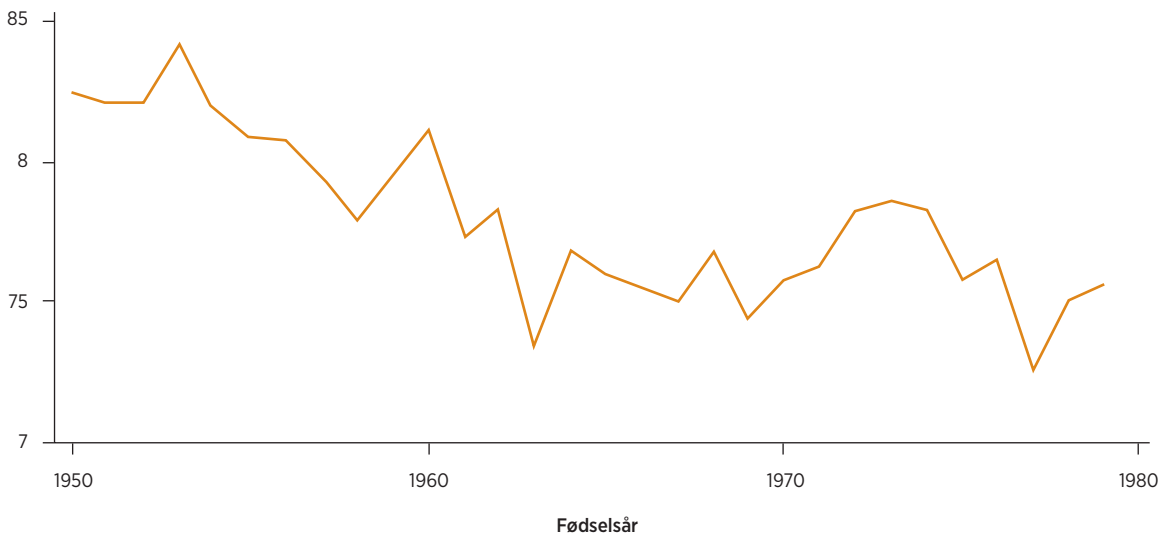
5. MANGE LÆRERE FORLATER YRKET

Så langt har vi sett på rekrutteringen inn til lærerutdanningen. Mange lærerutdannede velger imidlertid å bruke utdannelsen sin utenfor skolen. Det er derfor interessant å undersøke om det er de lærerne som skårer best med hensyn til kognitive egenskaper, som blir i skolen, eller om det er de lærerne som skårer dårligst, som blir i skolen.

I figur 8 prøver vi å gi svar på dette. Vi ser at fram til 1997 er forholdet mellom prestasjonene til de som bruker utdannelsen sin i skoleverket, og de som ikke gjør det, noe over én. Det betyr at det var en svak tendens til at de med høyest kognitiv skår ble i yrket. I løpet av de neste fem årene forsvinner denne lille forskjellen, og det er ingen tydelig forskjell mellom dem som blir og dem som forlater yrket.

I figur 9 går vi litt dypere inn i denne problemstillingen. Vi ser her på sammenhengen mellom andelen av de lærerutdannede som bruker utdannelsen sin i skolen, og konjunktursituasjonen målt ved arbeidsledighetsraten.

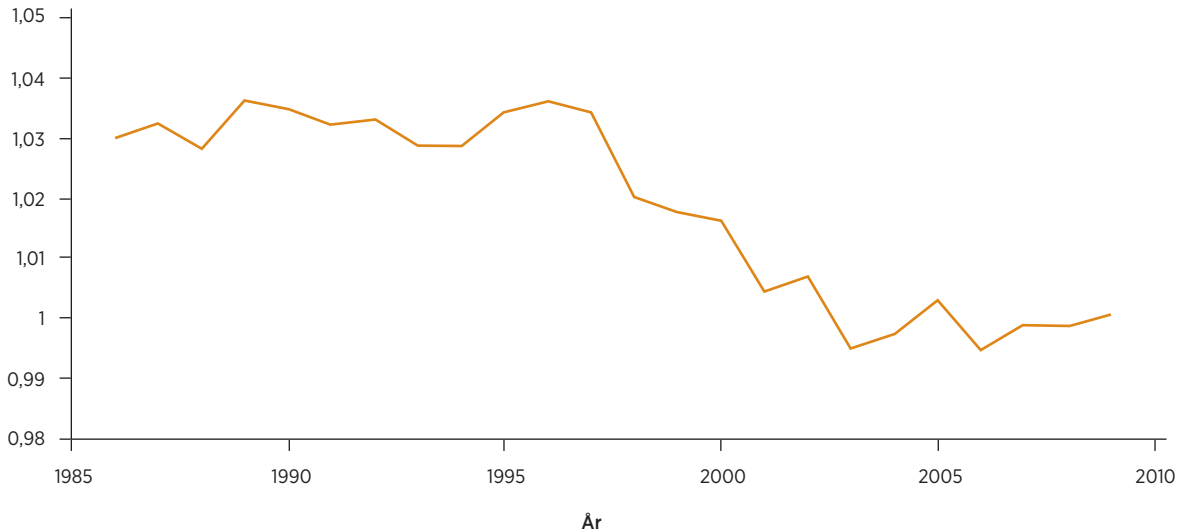
Figur 9 tyder på at alternativene i arbeidsmarkedet virker sterkt inn på lærernes beslutning om å jobbe i skoleverket. Ved utgangen av den såkalte juppetiden på 1980-tallet var andelen av de lærerutdannede som jobbet i skoleverket, nede i 66 prosent. Deretter steg den og nådde en topp på 79 prosent i 1993, det året

FIGUR 6 Læreres relative skår i forhold til jurister etter fødselsår, 1950–1979.**FIGUR 7** Læreres relative skår i forhold til leger etter fødselsår, 1950–1979.

konjunkturbunnen ble nådd. Deretter falt den igjen i takt med at konjunktorene ble bedre, og nådde en ny bunn rundt år 2000 rett før dot.com-boblen sprakk. Også etter år 2000 følger kurven konjunktorene nokså tett. Med andre ord er det slik at når arbeidsmarkedet generelt er godt, søker forholdsvis flere seg bort fra skolen.

6. LØNN OG REKRUTTERING

Det er selvsagt mange faktorer som påvirker den enkeltes utdannings- og yrkesvalg. Hva en mestrer og liker, hva en synes er meningsfylt å bruke livet til, arbeidsmiljø og utviklingsmuligheter, for å nevne noe. Det er likevel liten tvil om at økonomiske faktorer også spiller inn. Figur 9 ovenfor understøtter dette. Vi ser at for-

FIGUR 8 Kognitiv skår til lærerskoleutdannede som blir i skoleverket, i forhold til dem som forlater skoleverket, 1986–2009.

holdsvis flere forlater læreryrket når det er gode tider og dermed et større utvalg av godt betalte jobber.

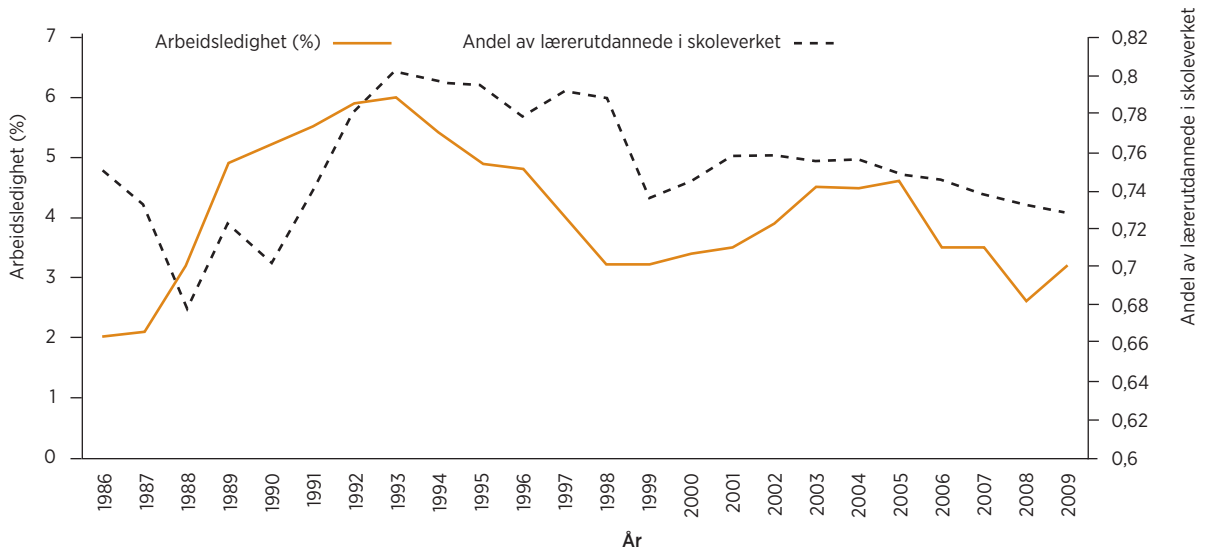
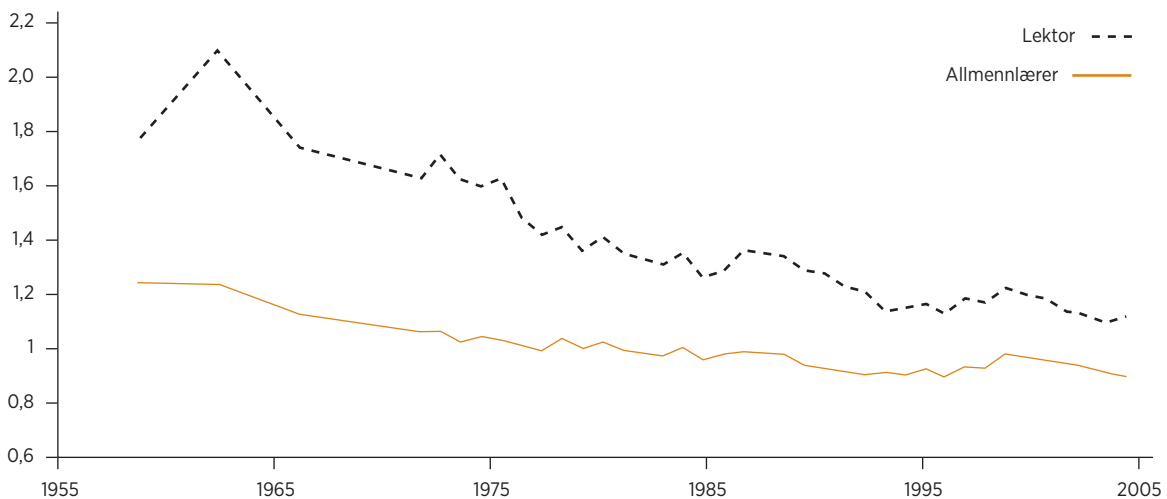
I figur 10 viser vi utviklingen i lønn for lærere og lektorer relativt til gjennomsnittslønnen for et normalårsverk i økonomien. Det er temmelig klart at den relative lønnen har falt gjennom mange tiår. Dette fallet har vært sterkest for lektorer. Man skal likevel være forsiktig med å påstå at lavere lønn er årsaken til at en rekrutterer lærere av lavere kvalitet målt ved kognitiv skår, siden årsakssammenhengen også kan gå motsatt vei – altså at lønnsfallet er en konsekvens av at myndighetene har observert lavere lærerkvalitet. Vi håper at framtidig forskning skal ta oss nærmere en avklaring på dette metodisk sett vanskelige spørsmålet. Den deskriptive analysen ovenfor er likevel talende og tankevekkende. Vår magesfølelse går i retning av at myndighetene i det lange løp får den kvaliteten de betaler for. Det bygger delvis på et siste særtrekk ved lærerlønningene som vi synes det er verd å trekke fram. I de fleste yrker vil dyktige utøvere få høyere lønn enn de som er mindre dyktige, og det er med på å gjøre yrket attraktivt for gode kandidater. Lærere har imidlertid få muligheter for forfremmelse og lønnes nesten utelukkende etter formalkompetanse og ansiennitet. Dette illustreres i figur 11, som viser sammenhengen mellom kognitiv skår og lønn for lærere og andre med høyere utdanning. Lønn er målt ved alder 33, da dette er vist å

gi best samsvar med den enkeltes livslønn. Forskjellen i gjennomsnittslønn for lærere med skår fire og lærere med skår ni er nesten ikke målbar. Ser vi på gruppen av alle andre med høyere utdanning, har de med skår ni 100 000 mer i lønn enn de med skår fire. De kognitive mest begavede får altså ingen ekstra belønning for å velge en karriere i skolen. Lønnsgapet relativt til andre yrkesvalg blir derfor spesielt stort for disse potensielle ressurspersonene.

7. AVSLUTTENDE KOMMENTARER

Vi har dokumentert at det både for menn og kvinner har vært en negativ trend i hvordan de som tas opp på lærerhøgskolene, plasserer seg i fordelingen av kognitiv skår. Lærerstudenter født på begynnelsen av 50-tallet hadde i gjennomsnitt en kognitiv skår som plasserer dem blant de øverste 30 prosent i befolkningen, mens lærerutdannede i fødselskullene på slutten av 1970-tallet i gjennomsnitt plasserer seg blant de øverste 40 prosent. Det har altså vært et fall på ti persentiler i løpet av en generasjon. For lektorene ser vi et fall av samme størrelsesorden, men fra et høyere nivå. Andelen lektorer i lærerstaben på videregående har også falt dramatisk.

Kan en heving av inntakskravene til lærerstudiet løse dette problemet? Det er i teorien mulig. Da må det for eksempel være slik at en som har gode karakterer fra videregående skole og tenker seg å studere

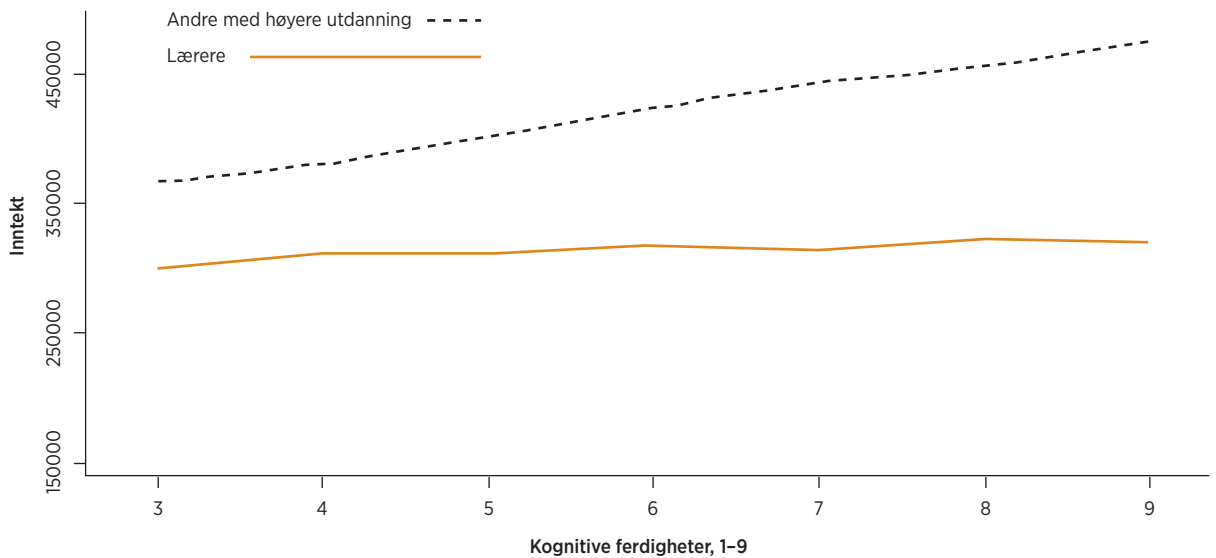
FIGUR 9 Andelen av lærerskoleutdannede som jobber i skoleverket, og konjunktursituasjonen, 1986–2009.**FIGUR 10** Lønn for lærere og lektorer relativt til gjennomsnittslønnen for et normalårsverk i hele arbeidslivet, 1959–2009.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

geofysikk for å søke seg til oljebransjen, i stedet velger å bli lærer når kravene heves. Dette kan skje dersom en heving av kravet får lærerstudiet til å fremstå som faglig mer interessant på grunn av bedre medstudenter, eller at høyere inntakskrav direkte øker prestisjen til utdannelsen. Høyere krav kan altså endre insentivene til å velge yrket, men det trenger ikke gå slik. En annen

mulighet er at økte inntakskrav bare gjør at færre studenter blir tatt opp. Analyser av tidligere endringer i inntakskravene kan gi oss svar på dette.

Som økonomer vil vi påpeke at inntakskravet til lærerskolene ikke er det eneste virkemidlet som bør vurderes. Vi mener ikke med det å si at lønn er det altoverskyggende viktige, for også økonomisk vitenskap

FIGUR 11 Kognitiv skår og lønn for lærere og andre med høyere utdanning.

fanger opp at utdannings- og yrkesvalg styres av en lang rekke faktorer som nevnt tidligere i artikkelen. Men selv for dem som ikke er spesielt motivert av penger, kan lønn være viktig. Dersom to lærerstudenter flytter sammen og ønsker seg to barn og leilighet sentralt i Oslo, kan minst én av dem komme til å måtte revurdere sitt yrkesvalg for å muliggjøre disse andre målene i livet. Det generelle poenget er at dersom en skal bedre rekrutteringen til læreryrket, må en tenke på hvilke alternativer de gode kandidatene har. Da kommer en ikke utenom at lønn er et av de viktigste virkemidlene myndighetene rår over.

I etterkrigsårene var det stor politisk enighet om å løfte hele det norske skolesystemet. Bak dette lå det en forståelse av at utdanning er essensielt for økonomisk vekst og velstand. Det var også en utbredt oppfatning at Norge lå bak mange andre land på dette området. Vi tror vi er ved et tilsvarende skille nå. Når vi skal bygge opp et kunnskapsbasert næringsliv parallelt med utfasingen av oljen, blir ikke kravene til utdanning og utdanningskvalitet mindre. For å lykkes med dette trenger vi mer kunnskap om hva som skaper kvalitet i skolen, og hva som øker rekrutteringen av dyktige og faglig sterke lærere. M

LITTERATUR

- Hanushek, Eric A. og Steven G. Rivkin (2006). Teacher Quality, Kapittel 18 i *Handbook of the Economics of Education*, Vol. 2, s. 1052–1078. Amsterdam: North Holland.
- Fredriksson, Peter og Björn Öckert (2007). *The Supply of Skills to the Teacher Profession*. Manuskript. Institute for Labour Market Policy Evaluation (IFAU), Uppsala.
- Møen, Jarle, Kjell G. Salvanes og Helge S. Thorsen (2012). *Too Cool for School? Evidence of declining ability of teachers*. Manuskript. Norges Handelshøyskole, Bergen.
- Nickell, Stephen og Glenda Quintini (2002). The consequences of the decline in public sector pay in Britain: A little bit of evidence. *Economic Journal*, Vol. 112(Feb.): F107–F118.
- Oreopoulos, Philip og Kjell G. Salvanes (2011). Priceless: The Nonpecuniary Benefits of Schooling. *Journal of Economic Perspectives*, Vol. 25(1): 159–184.
- Salvanes, Kjell G., Jarle Møen, Torbjørn Hægeland, Oddbjørn Raaum og Kjetil Bjorvatn (2008). Veien mot kunnskapslandet – utfordringer for det norske utdanningssystemet. SNF Rapport 01/08, Bergen.
- Sundet, Jon Martin, Dag G. Barlaug og Tore M. Torjussen (2004). The end of the Flynn effect? A study of secular trends in mean intelligence test scores of Norwegian conscripts during half a century. *Intelligence*, Vol. 32(4): 349–362.